

Болокан І. В.,

кандидат юридичних наук,

докторант кафедри адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ ПРАВА ЯК ІНТЕГРАЦІЙНА КАТЕГОРІЯ

Анотація. У статті аналізується зміст поняття «реалізація», з'ясовуються основні характеристики цього поняття, які виокремлюються у філософії, політичній та політологічній науках, соціології, статистиці, праві тощо. Обґрунтовується суттєва відмінність у розумінні терміна «реалізація» саме у правовій сфері, адже лише у цій сфері реалізація нерозривно пов'язана із нормами права як об'єктом реалізації. На підставі дослідження змісту понять «інтеграція» та «інтегративність» обґрунтовується, що реалізація норм права є інтеграційною категорією, розкриваються ознаки «реалізації норм права» як інтеграційної категорії.

Ключові слова: реалізація, реалізація як загальна категорія, реалізація як економічна категорія, реалізація норм права, інтеграція, інтегративність.

Постановка проблеми. Кожна сфера суспільного життя людини, інших осіб приватного права є врегульованою нормами права, отже, з реалізацією тієї чи іншої норми або їх сукупності ми маємо справу щодня. Але «реалізація» є поширеним терміном, що використовується не лише у правовій площині, а й у інших сегментах суспільного життя, зокрема політиці, філософії, соціології, економіці та інших. Дослідження змісту поняття «реалізація» у кожній конкретній сфері буття, без сумніву, відбувається завдяки зусиллям представників відповідної науки, натомість з'ясування загальних, схожих рис ще не набуло значного поширення, а розкриття «реалізації норм права» як комплексної інтеграційної категорії взагалі ще не здійснювалось. Усе це підтверджує актуальність дослідження обраної теми.

Метою цієї статті є дослідження поняття «реалізація» як комплексного явища, а також доведення інтеграційності цієї категорії, яка дозволяє визначати спільні риси, точки перетину, певні закономірності у процесах реалізації.

Питання реалізації норм права досліджувались у наукових працях таких вітчизняних і закордонних учених-фахівців із загальної теорії права: А.І. Абрамов, С.С. Алексєєв, С.О. Барандич, М.О. Борисенко, О.Ф. Скакун, Ю.М. Оборотов, Н.М. Крестовська, А.Ф. Крижанівський, Л.Г. Матвєєва, О.В. Малько, Д.В. Березовський, Ф.А. Григор'єв, А.Д. Черкасов, В.В. Лазарєв, Я.С. Михалєк, В.С. Шилінгов, Л.П. Самофалов, А.В. Старостюк, Т.Л. Кононець, О.В. Чернецька, А.А. Акмалова, В.М. Капіцин, І.С. Канзафарова, Ю.Ю. Петрунін, М.І. Панов, Л.Б. Логунова, І.Я. Дюрягін С.Л. Лисенков, А.М. Колодій, О.Д. Тихомиров, В.С. Ковальський, Л.М. Шестопалова, П.М. Рабінович, О.Е. Лейст та ін. Досліджувались й окремі форми реалізації норм права, зокрема галузевих норм (наприклад, застосування норм адміністративного права – О.О. Губановим, К.І. Алексєєвською; застосування норм цивільного права – Р.М. Авалян; застосування конституційно-правових норм – Л.І. Бориславський; фінансово-правових норм – О.А. Босим; кримінально-правових норм – О.С. Заму-

дряковою тощо). Натомість поза увагою вказаних та інших авторів залишилися ті ознаки «реалізації норм права», які характеризують її як інтеграційну категорію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «реалізація» є загальноживаним терміном, адже використовується у багатьох сферах суспільного життя. У тлумачних словниках найчастіше цей термін подають: 1) в узагальненому значенні (дія зі значенням «реалізувати», тобто здійснювати, робити щось реальним, втілювати що-небудь у життя [1, с. 1018; 2, с. 104; 3, с. 675; 4, с. 743]; здійснювати будь-який план, проект, програму, задум [5, с. 642]; здійснювати думки [6, с. 400]; виконувати завдання); 2) у значенні, безпосередньо пов'язаному з економічною сферою суспільного життя (переведення на гроші, продаж [1, с. 1018; 2, с. 104; 3, с. 675; 4, с. 743]; продаж товарів; перетворення (обертання) майна або цінних паперів на гроші, розміщення позики [5, с. 642]; продаж майна, цінностей [6, с. 400]).

Значення терміна «реалізація» досить часто пов'язано з його перекладом із певної іноземної мови (найчастіше з латинської – *realis*, тобто «речовий» («речовинний»), «матеріальний», значення якого узагальнюють прикметники «суттєвий», «дійсний»).

Узагальнення визначень поняття «реалізація» у словниках іншомовних слів (а воно має іншомовне походження) також може бути подане як «загальна категорія»: здійснення, виконання, втілення у життя чого-небудь (варіанти у словниках: задум, план, проект, ідея, намір, програма [7, с. 684; 8, с. 459–460]; дійсно виконати; зробити задум реальним, дійсним [9, с. 360]), або як «економічна (комерційна, фінансова) категорія»: перетворення (продаж) майна, товарів або цінних паперів на гроші; розміщення займу [7, с. 684; 8, с. 459–460; 9, с. 360]; а також – продаж продукції і одержання оплати за неї.

Загалом категорія «реалізація» є комплексною, адже використовується у різних сферах людської діяльності, починаючи від філософії та закінчуючи такими сферами суспільних відносин, як політична, політологічна, соціологічна та інші. Слід вказати, що навіть у політичних словниках зміст відповідного терміна також подається як «загальна категорія» (здійснення накресленого плану, програми чи проекту) та як «економічна категорія» (продаж продукції й одержання оплати за неї, перетворення майна, товару або цінних паперів на гроші) [10, с. 658]. У цій сфері суспільних відносин є термін, суміжний із тим, що розглядається, – «реалізація політичних рішень (імплементація)» [11, с. 371].

Не є винятком у «подвійному» (загальному й економічному аспектах) розумінні категорії «реалізація» є і *соціологічні словники* [12, с. 292; 13, с. 239], де термін «реалізація» тлумачиться майже так само, як у тлумачних, політичних словниках, словниках слів іншомовного походження.

Пов'язані із словом «реалізація» поняття, зокрема такі, як «реалізація продукції у матеріально-технічному забезпеченні», «реалізована продукція виробничо-технічного призначення», можна знайти і у статистичних словниках [14, с. 424].

Найчастіше термін «реалізація» трапляється в економічних джерелах щодо економічної сфери. Так, наприклад, «реалізація» в економічних та інших суміжних (*банківських, менеджментових*) словниках тлумачиться як «здійснення наміченого плану, програми, проекту; реалізація продукції і одержання оплати за неї; перетворення майна, товару або цінних паперів на гроші» [15, с. 262]; «здійснення, виконання (плану); розуміння; продаж; перетворення на гроші; отримання прибутку від продажу цінних паперів після зростання цін на них» [16, с. 325]; «продаж вироблених або тих, що перепродаються, товарів та послуг, яка супроводжується отриманням грошової виручки» [17, с. 427] тощо. Економічні словники містять чимало інших, безпосередньо пов'язаних із «реалізацією», понять, зокрема: «реалізація арештованого майна боржника», «біржова реалізація», «валова реалізація», «реалізація застави», «комерційна реалізація», «реалізація покриття», «реалізація продукції», «складська реалізація», «транзитна реалізація», «інтенсивна реалізація», «виключна реалізація», «реалізовувати», «реалізованість», «реалізація прибутку», «реалізація оптимального принципу», «реалізована продукція», «реалізація опціону» тощо.

Отже, можна говорити про те, що категорія «реалізація» є комплексною. У різних сферах людської діяльності вона використовується для позначення, пояснення явищ, які у цій сфері відбуваються, у її зміст закладаються певні специфічні характеристики, зумовлені особливостями тієї чи іншої сфери.

Термін «реалізація» є характерним і для правової науки, він широко використовується у правових джерелах.

У правовій сфері про реалізацію найчастіше йдеться як про втілення в життя тих приписів та рекомендацій, які закріплюють правові норми. Зокрема, таке розуміння терміна має місце у довідкових правових виданнях [18, с. 290] та у наукових працях фахівців загальної теорії права, наприклад О.Ф. Скакун, Ю.М. Оборотова, Н.М. Крестовської, А.Ф. Крижанівського, Л.Г. Матвеевої, О.В. Малька, Д.В. Березовського, Ф.А. Григор'єва, А.Д. Черкасова, В.В. Лазарева, Я.С. Михалюк, В.С. Шилінгова, Л.П. Самофалова, А.В. Старостюк, Т.Л. Кононець, О.В. Чернецької, А.А. Акмаловой, В.М. Капіцина, І.С. Кантазаровой, Ю.Ю. Петруніна, М.І. Панова, Л.Б. Логунової, І.Я. Дюрягіна С.Л. Лисенкова, А.М. Колодія, О.Д. Тихомирова, В.С. Ковальського, Л.М. Шестопаловой, П.М. Рабіновича, О.Е. Лейста та ін.

Відмінності у дефініціях спостерігаються щодо:

– узагальнення того, що саме реалізується (варіанти: «право», «норма права», «правова норма», «юридичні норми», «принципи» тощо);

– конкретизації, що норма права (правова норма, юридична норма) встановлює (варіанти: припис, розпорядження, можливість, положення, вимоги тощо);

– конкретизації шляхів втілення норми у життя (варіанти у дефініціях: дії, практичні дії (діяння, діяльність) суб'єктів, бездіяльність, правомірна поведінка, фактична поведінка (діяльність), поведінка, дотримання заборон, виконання юридичних обов'язків, використання суб'єктивних прав тощо);

– уточнення або, навпаки, узагальнення щодо суб'єктів реалізації (варіанти у дефініціях: суб'єкти суспільних відносин – державні органи, посадові особи, громадські організації, громадяни; суб'єкти соціального спілкування; люди та їх організації; організації, посадові особи, громадяни; органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх службові та посадові особи і громадяни; суб'єкти права; суб'єкти правовідносин тощо);

– конкретизації (інколи) форм реалізації: дотримання, виконання, використання та застосування;

– конкретизації (інколи) щодо юридичного закріплення та гарантування державою;

– вказівки (інколи) на реальність суспільних відносин;

– вказівки (інколи) на свідомість та добровільність процесу реалізації.

Аналіз правових доктринальних визначень поняття «реалізація норм права» свідчить про майже одностайне його «прив'язування» саме до норм права як об'єкта реалізації, установленість під час характеристики цього поняття виразу «втілення у життя» («втілення у реальне життя»), що свідчить про певну стабільність учених-юристів у своїх поглядах щодо розуміння змісту «реалізація норм права».

Слід зауважити, що у правовій сфері на відміну від будь-якої іншої сфери суспільного життя, коли йдеться про реалізацію, мається на увазі не власне поняття «реалізація», а саме поєднання дії конкретних суб'єктів (рідше – бездіяльності цих суб'єктів) з об'єктом – «реалізація (діяння, дія, інколи – бездіяльність) стосовно чого? – норм права (об'єкта дії)». З метою усунення некоректного розуміння сутності поняття «реалізація правових норм» його варто відмежовувати від суміжних понять, зокрема від терміна «реалізація» як він розуміється у приватноправових нормативних джерелах, які, у свою чергу, можна розглядати як складові суміжного правового термінологічного ряду. Мається на увазі ситуація, яка має місце у законодавстві, коли у змісті нормативно-правових актів (як у тих актах, що діяли раніше, так і у тих актах, що є чинними) відображено лише економічний (фінансовий, комерційний) зміст поняття «реалізація». Про це свідчить аналіз розділу «Термінологія законодавства» розділу «Законодавство» офіційного сайту Верховної Ради України, де закріплено, зокрема, такі терміни: «реалізація», «реалізація щодо захисту прав споживачів», «реалізація вибухових матеріалів», «реалізація відходів як вторинної сировини», «реалізація військового майна», «реалізація металобрухту», «реалізація молока за прямими зв'язками», «реалізація підакцизних товарів (продукції)», «реалізація племінних (генетичних) ресурсів», «реалізація продуктів утилізації боеприпасів», «реалізація продуктів утилізації військового майна», «реалізація товару дистанційним способом», «реалізація прекурсорів», «реалізований результат від операції з іноземною валютою», «реалізовані доходи/витрати», «надання (реалізація)», аналіз змісту яких свідчить, що на нормативному рівні врегульовано лише «економічний» зміст цього поняття, натомість відсутнє закріплення інших його тлумачень, які мають неабияке значення для врегулювання тих чи інших (за галузеву спрямованістю) суспільних відносин.

Формулювання дефініції «реалізація норм права» є неможливим без врахування того факту, що жоден із наукових підходів до розуміння поняття «реалізація» сам по собі не здатен охопити всі сутнісні характеристики зазначеного явища, що і зумовлює необхідність осмислення поняття «реалізація» як інтеграційної категорії.

Початком будь-якого аналізу має бути дослідження етимології поняття. Складність у цьому процесі пов'язана з одночасним використанням у відповідних словниках двох термінів, значення яких досить часто тлумачиться однаково: «інтеграційність» та «інтегративність», а походження пояснюється терміном «інтеграція». Відсутність чіткої диференціації цих понять у лексикографічних виданнях має наслідком доволі вільне їх використання у науковій літературі, що навряд чи є позитивним явищем.

Термін «інтеграція» походить із латинської: *integer* – «повний, цільний, непорушний» та *integration* – «поновлення». Тлу-

мачення цього терміна – «процес або дія, результатом якої є цілісність; об'єднання, злиття, поновлення єдності» [19, с. 181], «погодженість усередині системи, основаній на взаємозалежності окремих спеціалізованих елементів» [12, с. 106].

Досить цікавою є інтерпретація цього терміна відомими філософами, психологами, соціологами. Так, наприклад, Г. Спенсер, який вважається одним із засновників еволюціонізму та засновником органічної соціології, термін «інтеграція» у своїй соціології використовував для позначення перетворення розпоршеного, непомітного стану у концентроване, видиме, пов'язане з уповільненням внутрішнього руху [19, с. 181]. Як зазначається в одному з перекладів твору Г. Спенсера «Досвіди наукові, політичні та філософські», слово «інтеграція» сприймається Г. Спенсером як загальний термін для різноманітних процесів, у яких переважає походження єдиного з роздільного» [20, с. 53]. В іншому виданні вказується, що Г. Спенсер часто використовував слово «інтеграція» як рівнозначне «агрегації», значення якого – збирання у єдине [19, с. 181].

Американський соціолог Т. Парсонс, який очолював школу структурного функціоналізму та є одним із засновників сучасної теоретичної соціології, вважав «інтеграцію» процесом становлення та підтримання соціальних взаємодій між діями (акторами), який є однією із функціональних умов існування та рівноваги соціальної системи поряд з адаптацією, досягненням мети та збереженням цінностей (зразків) [12, с. 106]. Докладно ним розглядалися питання «інтегративного фокусування» [21, с. 520] та методів інтеграції (зокрема правової системи) у суспільствах, які прискороно диференціюються [22, с. 33].

У сучасній психології «інтеграцію» розглядають як одну із фаз становлення особистості, яка визначається протиріччям між прагненням індивіда бути ідеально представленим своїми особливостями і відмінностями від спільноти та потребою спільноти приймати, схвалювати, культивувати лише ті з його особливостей, які сприяють розвитку цієї спільноти та розвитку особи як особистості [23, с. 265].

Загальне поняття «інтеграція» у сучасній філософії тлумачать як «злиття, з'єднання, розрізаних явищ, процесів, систем в одну цілісність» [24, с. 55], сама ж «цілісність» тлумачиться як певна характеристика утворень (як матеріальних, так і духовних), яка передбачає підпорядкування окремих її елементів (складових) загальному єдиному зв'язку цих елементів [24, с. 128; 26, с. 237].

В енциклопедичних словниках поняття «інтеграція» подається як певний стан пов'язаності окремих розрізаних частин і функцій якоїсь системи, організму в одне єдине. Не залишається поза увагою і процес, який призводить до такої пов'язаності [25, с. 435].

Загалом поняття «інтеграція» широко використовується у різних науках (політичних, економічних, історії наук тощо), адже, як слушно зауважує В.Л. Петрушенко, досить багато явищ людської психіки мають інтегральний (злитий, поєднаний) характер [26, с. 100]. Зокрема, у політичних та політологічних словниках подаються такі суміжні з поняттям «інтеграція» терміни, як «політична інтеграція»; в енциклопедичних словниках – «економічна інтеграція», «інтеграція мов»; у соціологічних словниках – «інтеграція культури», «соціальна інтеграція», «інтеграція нормативна»; у словниках конфліктології – «соціальна інтеграція», «інтеграція у конфлікті» тощо.

У правовій літературі також використовується вказане поняття. Одним із прикладів такого використання є ґрунтовна праця С.С. Алексєєва «Загальна теорія права». Так, досліджуючи пи-

тання спеціалізації права, серед таких різновидів спеціалізації, як диференціація та конкретизація, він називає також інтеграцію, яку тлумачить як «узагальнену регламентацію того єдиного, такого, що збігається, що притаманне групам суспільних відносин, їхнім принципам, початкам тощо» [27, с. 31–32].

Отже, основними ключовими словами, які є характеристиками поняття «інтеграція», є: об'єднання, злиття, консолідація, переплетіння, погодженість, перетворення відносно самостійних елементів у єдину цілісну, погоджену, гармонічну систему та взаємозалежність її елементів, нівелювання відмінностей, зближення позицій, врахування інтересів.

Інший схожий термін – «інтегративність» – у словниках трапляється рідко. Серед пояснень значення слова, які все ж інколи надаються у тих чи інших джерелах, можна навести таке: «лексичне значення, закріплене за словом «інтеграційний» (той, що стосується інтеграції, об'єднувальний), наявне і в слові «інтегративний». Щодо відмінностей: «інтеграційний» зберігає семантику «об'єднання частин у ціле» (вживається у словосполученнях «інтеграційний процес», «інтеграційна роль», «інтеграційне угруповання» тощо); «інтегративний» позначає «суцільний, цілісний предмет або явище» («інтегративна свідомість», «інтегративна функція», «інтегративна інформація», «інтегративно-синтетичні тенденції») [28].

У філософських наукових виданнях під час характеристики «інтегративності» зазначаються соціально-психологічні критерії, зокрема: інтегративність за спрямованістю та інтегративність за організованістю, інтегративність за підготовленістю, інтегративність за інтелектуальною комунікативністю, інтегративність за емоційною комунікативністю, інтегративність за вольовою комунікативністю тощо [29, с. 22].

У правовій літературі вказане поняття використовується досить рідко. Одним із прикладів такого використання є ґрунтовна праця Л.С. Явича «Сутність права». Так, досліджуючи питання інтегративності правової культури, автор зазначає, що правова культура має історичний характер, характеризується певною наступністю. Правова культура зумовлена мірою поступового розвитку виробничих відносин та перебуває у певній залежності від інших елементів культури (як матеріальної, так і духовної) регіонів [30, с. 184]. Поступовий розвиток правової культури не передбачає відкидання того, що було напрацьоване раніше, навпаки, має бути сприйняття новим типом культури всього позитивного у галузі права, юридико-технічних засобів його вираження, закріплення та застосування [30, с. 185].

Отже, основними ключовими словами, які є характеристиками поняття «інтегративність», є: єдність, цілісність, суцільність, об'єднання різнобічних об'єктів, де кожний має свої якості, відмінні від якостей системи, наступність, поступовий розвиток, який характеризується сприянням усього позитиву, напрацьованого раніше.

Враховуючи відсутність єдності у підходах до розуміння того, чи є категорії «інтеграційний» та «інтегративний» тотожними або різними (кожна зі своїм змістовним навантаженням), у подальшому будемо використовувати сполучення «інтеграційна категорія», врахувавши, що вітчизняний законодавець також «оперує» саме таким позначенням (у поєднанні з іншими словами та словосполученнями). Так, на офіційному сайті Верховної Ради України у підрозділі «Термінологія законодавства» розділу «Законодавство» розміщено такі терміни: «регіональна організація економічної інтеграції», «реінтеграція бездомних осіб і безпритульних дітей», «реінтеграція в суспільство», «соціальна послуга соціальної

інтеграції», «отримувач соціальної послуги соціальної інтеграції», «надавач соціальної послуги соціальної інтеграції». Аналіз змісту вказаних понять, який зумовлений специфікою предмета регулювання того чи іншого нормативного акту, в якому відповідний термін закріплюється, дозволив з'ясувати певні загальні риси, а саме: 1) спрямованість на єдність у цілому; 2) прагнення до збереження цілісності; 3) пріоритетність пошуку розуміння; 4) необхідність сприйняття і прийняття. Отже, слід погодитись із таким узагальненням, яке часто наводять у наукових джерелах, що термін «інтеграційний» має відтінок динамізму, еволюційності, якісної зміни та стосується не окремого правового явища, а системи.

Висновки. Дослідивши зміст терміна «реалізація» у різних галузях знань, можна зробити висновок, що це поняття є саме інтеграційною категорією, яка не лише об'єднує певні загальні риси, притаманні процесу реалізації, а й відображає його особливості стосовно кожної конкретної сфери буття. При цьому кожен елемент цієї системи зберігає свої властивості. Реалізація норм права як система, яка поєднує процес і результат, виявляється у різних формах, є інтеграційною категорією, а інтегративність властива кожній із форм реалізації. При цьому в межах системи (реалізації норм права) різні форми реалізації – як загальні (виконання, використання, додержання), так і спеціальна (застосування) – зберігають свої особливості.

Отже, реалізація, по-перше, є процесом, початковим етапом якого є певний план, задум, намір, ідея тощо, а по-друге, вона передбачає наявність кінцевого результату певної поведінки (дій, бездіяльності), тобто певну матеріалізовану його (задуму, ідеї, плану, концепції, процесу) форму (те, що маємо у підсумку – вираз ідеї, наміру, позитивний чи негативний результат). Таким чином, необхідним є закріплення терміна «реалізація норм права» (яким може бути і запропонований нами [31, с. 123]) у перспективному (такому, що нарешті буде прийнято) Законі України «Про нормативно-правові акти» як однієї з базових нормативних дефініцій, що дозволить усунути різноманітність підходів до подання її текстового виразу.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. – Ірпін'я : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
2. Новий словник української мови. – Т. 3. П – Я. – 2-ге вид., випр. / укл.: В. Яременко, О. Сліпущко. – К. : Аконті, 2003. – 864 с.
3. Тлумачний словник української мови: понад 12500 статей (близько 40 000 слів) / за ред. В.С. Калашника. – 2-ге вид., випр. і доп. – Х. : Прапор, 2005. – 992 с.
4. Тлумачний словник сучасної української мови: загальноживана лексика: близько 60 000 слів / за заг. ред. В.С. Калашника. – Х. : ФОП Співак Т.К., 2009. – 960 с.
5. Куняч З.Й. Універсальний словник української мови / З.Й. Куняч. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 848 с.
6. Сучасний тлумачний словник української мови / уклад.: Л.П. Олексієнко, О.Л. Шумейко. – К. : Кобза, 2002. – 544 с.
7. Новейший словарь иностранных слов и выражений / отв. за вып. В.В. Адамчик. – Минск : Современный литератор, 2006. – 976 с.
8. Биби́к С.П. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / С.П. Биби́к, Г.М. Сютя ; за ред. С.Я. Єрмоленко. – Х. : Прапор, 2012. – 623 с.
9. Сліпущко О.М. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові: 10 000 слів [політика, економіка, фінанси, право, історія, наука, культура] / О.М. Сліпущко. – К. : Криниця, 1999. – 512 с.
10. Політичний словник / за ред. В.К. Врублевського, Л.М. Кравчука, А.В. Кудрицького. – 4-е вид., перероб. і доп. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1987. – 876 с.
11. Політична наука. Словник: категорії, поняття і терміни / [Б. Кухта, А. Романюк, Л. Старецька, Л. Угрин, О. Красівський, Г. Ткаченко] ; за ред. Б. Кухти. – Львів : Кальварія, 2003. – 500 с.
12. Социологический энциклопедический словарь: на русском, английском, немецком, французском и чешском языках / ред. В. Осипов. – М. : Инфра М ; Норма, 1998. – 488 с.
13. Словарь по социальной педагогике : [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. зав.] / авт.-сост. Л.В. Мардахаев. – М. : ИЦ «Академия», 2002. – 368 с.
14. Статистический словарь / гл. ред. М.А. Королев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 1989. – 623 с.
15. Економічний словник / [Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич, Й.С. Завадський]. – К. : Кондор, 2007. – 358 с.
16. Розенберг Д.М. Бизнес и менеджмент. Терминологический словарь / Д.М. Розенберг. – М. : Инфра М, 1997. – 464 с.
17. Словник банківських термінів. Банківська справа: термінологічний словник / [А. Загородній, О. Сліпущко, Г. Вознюк, Т. Смовженко]. – К. : Аконті, 2000. – 606 с.
18. Сучасна правова енциклопедія / О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, Н.М. Оніщенко та ін. ; за заг. ред. О.В. Зайчука ; Ін-т зак-ва Верховної Ради України. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 384 с.
19. Краткая философская энциклопедия. – М. : Изд. группа «Прогресс», «Энциклопедия», 1994. – 576 с.
20. Спенсер Г. Опытты научные, политические и философские / Г. Спенсер ; пер. с англ. под ред. Н.А. Рубакина. – Мн. : Современный литератор, 1998. – 1408 с. – (Классическая философская мысль).
21. Парсонс Т.О. Структура социального действия / Т.О. Парсонс. – М. : Академический проспект, 2000. – 880 с.
22. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс ; пер. с англ. Л.А. Седова, А.Д. Ковалева. – М. : Аспект пресс, 1998. – 270 с.
23. Большой психологический словарь / сост. и общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко. – СПб : Прайм-Еврознак, 2003. – 672 с.
24. Петрушенко В.Л. Філософія: короткий навчальний словник (терміни і поняття) / В.Л. Петрушенко. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 148 с.
25. Новый энциклопедический словарь. – М. : Большая российская энциклопедия ; Рипол классик, 2004. – 1456 с.
26. Петрушенко В. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції / В. Петрушенко. – Львів: «Магнолія 2006», 2011. – 352 с.
27. Алексеев С.С. Общая теория права : в 2-х т. / С.С. Алексеев. – Т. 2. – М. : Юрид. лит-ра, 1982. – 360 с.
28. Коць Т. Інтегративний – інтеграційний – інтегрований – інтегрований / Т. Коць // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kulturamov.uiv.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine70-15.pdf>.
29. Дмитренко М.Й. Корпоративне знання як основа теорії комунікації / М.Й. Дмитренко // Вісник Житомирського державного університету. Серія «Філософські науки». – 2013. – Вип. 6 (72). – С. 21–25.
30. Явич Л.С. Сущность права. Социально-философское понимание генезиса, развития и функционирования юридической формы общественных отношений / Л.С. Явич. – Ленинград : Изд-во Ленинград. ун-та, 1985. – 208 с.
31. Болочан І.В. Пріоритетні напрями досліджень з питань реалізації правових норм та особливостей її форм в адміністративному праві / І.В. Болочан // Priority a strategie pre rozvoj právnej vedy vo svete vedy : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (Сладковичово, Словенія, 28–29 жовтня 2016 р.). – С. 120–123.

Болочан І. В. Реализация норм права как интеграционная категория

Аннотация. В статье анализируется содержание понятия «реализация», выясняются основные характеристики этого понятия, которые выделяются в философии, политической и политологической науках, социологии, статистике, праве. Обосновывается существенное отличие в понимании термина «реализация» в правовой сфере, поскольку именно в этой сфере реализация неразрывно связана с нормами права как объектом реализации. На основании исследования содержания понятий «интеграция» и «интегративность» обосновывается, что реализация норм права является интеграционной категорией, раскрываются признаки «реализации норм права» как интеграционной категории.

Ключевые слова: реализация, реализация как общая категория, реализация как экономическая категория, реализация правовых норм, интеграция, интегративность.

Bolokan I. Implementation of law as an integration category

Summary. The article analyzes the concept of “implementation”, the main characteristics of this concept are studied out, which stand out in philosophy, political and political science, sociology, statistics, law. A significant difference in terms of “implementation” in the legal field is substantiated, as this is the area where implementation is inextricably connected

with the legal standard as an object of implementation. Under authority of the research the concept of “integration” and “integrity” substantiates that the implementation of the law is the integration category, the signs of “implementation of the law” are revealed as a category of integrity.

Key words: implementation, implementation as a general category, implementation as an economic category, implementation of the law, integration, integrity.